

«РАНЫ» НА КАРЦЕ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар. «МС».)

Сітуацыя паступова змякчаецца з пункту гледжання фізікі і прыроды. На тэрыторыі Магілёўшчыны на 1 студзеня пражывала 327 чалавек, якія атрымлівалі льготы па «чарнобыльскім» 18-м артыкуле. Гэта тыя, хто быў выяўлены спецыяльнай камісіяй. Усе яны анкахворыя, маюць льготы на атрыманне сацыяльнага жылля, лекаў і гэтак далей. І сёлета гэты спіс павялічыўся на восем чалавек.

— Але насельніцтва ў большасці сваёй ужо звиклася з паняццем «радыяцыя» і супакоілася...

— Сёння існуюць дзве крайнасці. Адны пакутуюць на радыяфобію, баяцца знаходзіцца ў забруджанай зоне нават пяць хвілін. А другія цалкам ігнаруюць правілы знаходжання і пражывання на такіх тэрыторыях — наведваюць лес, збіраюць там ягады і грыбы, самі ядуць і дзяцей сваіх кормяць. І першае, і другое — непажаданыя з’явы. Павінен быць разумны кампраміс. За 30 гадоў краінай назапашаны каласальны вопыт. Беларускія эксперты сёння выступаюць як спецыялісты № 1 у сусветным маштабе па рашэнні гэтых праблем. З 1991 года ў краіне рэалізуюцца 5-гадовыя цыклы дзяржаўных праграм па пераадоўванні наступстваў катастрофы на ЧАЭС. Гэта пералік дзеянняў, якія неабходна выконваць, і канкрэтныя сумы, што выдзяляюцца на іх рэалізацыю.

Жыццё пад кантролем

Пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС 170 населеных пунктаў Магілёўшчыны, па сутнасці, прыпынілі сваё існаванне. Больш чым за 30 паслячарнобыльскіх гадоў з іх было рэабілітавана толькі 22. Але некаторыя з іх часта застаюцца незапатрабаванымі. Людзі даўно з’ехалі, іх дамы знесены або іх трэба зносіць. Шанцаў на адраджэнне ў такіх вёсак амаль няма.

— Зараз паняцце «рэабілітацыя» мы адносім не да канкрэтнага населенага пункта, а цалкам да раёна, — кажа Сяргей Лазарэвіч. — Новыя вытворчасці ствараюцца,

Пасля аварыі на Чарнобыльскай АЭС 170 населеных пунктаў Магілёўшчыны, па сутнасці, прыпынілі сваё існаванне. Больш чым за 30 паслячарнобыльскіх гадоў з іх было рэабілітавана толькі 22.

магчыма, не ў той колькасці, у якой хацелася б, але ж бюджэт не гумавы. Напрыклад, у Слаўгарадзе ёсць агароднінасушыльны завод, на якім раней беспаспяхова спрабавалі наладзіць вытворчасць. Летась яго набыў за «чарнобыльскія» грошы бабруйскі вытворца зефіру і мармеладу «Чырвоны харчавік» — плануе паставіць лінію для выпуску сваёй смачнай прадукцыі і стварыць больш за 100 новых працоўных месцаў. Для Слаўгарада, дзе не засталася амаль ніякай вытворчасці, гэта проста шыкоўна. Па «чарнобыльскай» праграме тут летась быў пабудаваны шматкватэрны дом, дзе будуць жыць маладыя спецыялісты, у тым ліку і тыя, якія прыедуць працаваць на гэта прадпрыемства. А ў вёсцы Перагон Слаўгарадскага раёна вядзецца будаўніцтва свінакомплексу на 24 тысячы галоў. Гэта таксама новыя працоўныя месцы, а значыць, і новыя магчымасці для развіцця раёна.

— А што яшчэ будзеца ў вобласці з прыцягненнем «чарнобыльскіх» грошай? І колькі наогул іх выдзяляецца?

— У апошнія гады акцэнт робіцца на развіцці вытворчых магутнасцяў і сацыяльных аб’ектаў — накішталі жывёлагадоўчых фермаў, аздараўленчых комплексаў. Летась газіфікавалі жыллёвы фонд вёсак Няраж і Холстава Быхаўскага раёна, зрабілі водарэгуляваныя сеткі ў Быхаве і шэрагу іншых населеных пунктаў гэтага раёна. Вялікія грошы выдаткоўваліся на Магілёўскі анкадыспансер, будаўніцтва фізкультурна-аздараўленчых комплексаў у Краснаполлі, Касцюковічах і Быхаве.

Для страху няма падстаў

Сучасныя тэхналогіі дапамагаюць кругласутачна кантраляваць радыяцыйнае становішча ў нашай краіне і за мяжой.

Нагледзячы на чуткі пра перавышэнне радыяцыйнага фону, якія перыядычна ўзнікаюць у грамадстве, для страху няма падстаў, упэўнены **Арцём ІВАНОЎ, начальнік Рэспубліканскага цэнтру кіравання і рэагавання на надзвычайныя сітуацыі Міністэрства па надзвычайных сітуацыях.**

— Такія паведамленні паступаюць у Цэнтр і сапраўды пацвярджаюцца, — адзначыў Арцём Анатолевіч. — Але яны не звязаны з аварыйнымі сітуацыямі. Так, напрыклад, перавышэнні фіксаваліся на будаўнічай пляцоўцы, дзе выкарыстоўваўся граніт, а таксама на пункце перапрацоўкі другаснай сыравіны, куды трапіў радыеактыўны элемент, што прымяняецца ў медыцыне.

Па словах спецыяліста, сістэмы радыяцыйнага кантролю і маніторынгу навакольнага асяроддзя, якія сёння дзейнічаюць у краіне, дазваляюць у анлайн-рэжыме сачыць за сітуацыяй і пры неабходнасці аператыўна рэагаваць на падобныя інцыдэнты. Так, дзякуючы беларускім спадарожнікам у 2015 годзе атрымалася выявіць сур’ёзны пажар на ўкраінскай частцы Чарнобыльскай зоны. Беларускія ж спецыялісты дапамагалі яго тушыць.

Акрамя даных, што паступаюць з датчыкаў, размешчаных на тэрыторыі краіны, спецыялісты, згодна з міжнароднымі дамоўленасцямі, карыстаюцца інфармацыяй і з замежных пунктаў кантролю. Рэспубліканскі цэнтр з’яўляецца кантактным пунктам Арганізацыі Дагавора аб усёабдымнай забароне ядзерных выпрабаванняў. Тут маецца спецыяльнае абсталяванне, якое дае доступ да датчыкаў радыяцыйнага кантролю на ўсіх кантынентах.

— З дапамогай гэтай сістэмы мы выявілі перавышэнне доз рутэнію ў еўрапейскім паветры, а таксама вызначылі недакладнасць інфармацыі пра радыяцыйнае забруджванне ў выніку аварыі на АЭС у Францыі, — расказаў Арцём Іваноў.

Вераніка КОЛАСАВА.

Сёння існуюць дзве крайнасці. Адны пакутуюць на радыяфобію, баяцца знаходзіцца ў забруджанай зоне нават пяць хвілін. А другія цалкам ігнаруюць правілы знаходжання і пражывання на такіх тэрыторыях.

Летась толькі на будаўніцтва было накіравана з рэспубліканскага бюджэту 23 мільёны рублёў. Сёлета вобласці выдзелена больш за 45 мільёнаў рублёў, на будаўніцтва з іх пойдзе 15,3 мільёна.

Дзе расце чыстая прадукцыя

Сёння на землях з узроўнем забруджванасці да 15 кюры вырошчваецца збожжа, іншыя раслінныя культуры, якія потым трапляюць да нас на стол у якасці гатовай прадукцыі.

— Наколькі гэта небяспечная ежа?

— Для папярэджання пападання радыенуклідаў праз каранёвую сістэму ў сельгаспрадукцыю існуе адрэгуляваны механізм дзеянняў, — канстатуе Сяргей Лазарэвіч. — Уносіцца павышаная доза калійных і фосфарных угнаенняў, адсочваецца кіслотны баланс глебы. Ствараюцца пашы для асабістых падсобных гаспадарак, дзе апошнія пяць гадоў рэгістраваліся пробы малака з перавышэннем дозы цэзію. Для гэтых гаспадарак набываюцца і камбікармы з цэзіязлучальнымі ферацынзмяшчальнымі элементамі.

Наогул, зонай рызыкаўнага па радыяцыйным фактары земляробства лічацца тэрыторыі з забруджанасцю звыш 15 кюры на кіламетр квадратны. Гэта землі абмежаванага землекарыстання. Іх, на шчасце, у нас не так шмат. Пры выкананні ўсіх патрабаванняў, якія прапісаны для вядзення там сельскай гаспадаркі, прадукцыя атрымліваецца нарматыўна чыстая. Гэтыя дапушчальныя нормы распрацавалі медыкі, але прадукцыя, як паказваюць даследаванні, атрымліваецца ў разы чысцейшая.

— 3 пункту гледжання звычайнага чалавека, дзяленне тэрыторый на чыстыя і брудныя вельмі ўмоўнае. Ну як можна зразумець той факт, калі з аднаго боку дарогі сеяць можна, а з другога — нельга?

— Сапраўды ёсць такі момант. Калі ішоў выкід ападкаў з радыеактыўнымі элементамі, у адных месцах выпала броду больш, у другім менш. Таму і існуюць карты, дзе ўся гэтая стракатасць пазначана. Для сельгасугоддзяў яны нават больш падрабязныя. Кожны аграном мае карту забруджвання сваёй гаспадаркі па элементарных участках. Гэта калі кожнае поле абследаецца па спецметодыцы. Напрыклад, калі забру-

Да ведама

На тэрыторыях з узроўнем забруджванасці ад 5 да 15 кюры, дзе радыеактыўны фон павышаны, асноўная дозавая нагрузка на арганізм атрымліваецца ўсё ж за кошт унутранага апраменьвання — інакш кажучы, таго, што мы ядзім. Можна не турбавацца за прадукты ў крамах, нават за сельскагаспадарчую прадукцыю, калі яна вырашчана непасрэдна на вашым участку. Галоўную небяспеку ўяўляе лес і ўсё, што знаходзіцца ў яго 5–7-сантыметровай падсцілцы — грыбы, ягады, расліны. І пра гэта абавязкова трэба помніць. А яшчэ пра пыл і попел. Пры згаранні драўніны ўтвараецца высокая канцэнтрацыя небяспечных элементаў, таму лепш не рабіць шашлык на мясцовых дрывах.

джанасць складае звыш 15 кюры, не рэкамендуецца вырошчваць зернебабовыя культуры: яны больш за астатнія накопліваюць «бруд». Адсочваецца, якія ўгнаенні трэба ўносіць, у якой колькасці. Што датычыцца малака, то за апошнія гадоў 10 няма нараканняў на яго чысціню. У прыватным сектары такое здараецца, таму што людзі не заўсёды бяруць да ведама рэкамендацыі сельвыканкама. Цікава, што апошняя проба з перавышэннем радыеактыўных рэчываў у малаку была выяўлена ў Бялыніцкім раёне. А вось у тым жа Слаўгарадскім на працягу пяці апошніх гадоў нічога такога няма. Знакаміты слаўгарадскі сыр, які робяць тамашнія майстры, лічыце, узор чысціні. Наогул, перапрацоўка малака ў сыр і тварог зніжае колькасць радыенуклідаў у разы.

А льготы каму?

Раней насельніцтва, якое пражывала на забруджаных тэрыторыях, атрымлівала даплату, але потым падыходы змяняліся. У 2002 годзе ўступіў у дзеянне Дэкрэт Прэзідэнта № 16, згодна з якім сродкі, што раней часам ішлі ў кішэню асобна ўзятых людзей, сталі накіроўвацца на будаўніцтва сацыяльна-значных аб’ектаў — газа- і водаправодаў, набыццё лячэбна-дыягнастычнага абсталявання, тэхнічнае пераснашчэнне лячэбных устаноў і гэтак далей. Парадокс у тым, што сёння рэабілітацыя населеных пунктаў выклікае ў некаторых жыхароў... абурэнне — бо разам з ёю здымаюцца і льготы, якія існавалі на гэтых землях раней.

Знакаміты слаўгарадскі сыр, які робяць тамашнія майстры, лічыце, узор чысціні. Наогул, перапрацоўка малака ў сыр і тварог зніжае колькасць радыенуклідаў у разы.

— Кожныя пяць гадоў праводзіцца шырокамаштабнае абследаванне тэрыторый на предмет радыеактыўнага забруджвання, фонавай нагрузкі, шчыльнасці забруджвання глебы, колькасці радыенуклідаў у сельгаспрадукцыі і гэтак далей, — расказвае Сяргей Лазарэвіч. — На падставе такога шматфактарнага аналізу робяцца высновы. І атрымліваецца, што раз на пяць гадоў некалькі населеных пунктаў пераходзяць з зоны 5–15 кюры ў зону 1–5. Аднавядна, ільготы страчваюцца. Напрыклад, жанчынам, якія пражываюць на тэрыторыі з забруджваннем ад 5 да 15 кюры, выплачваецца дапамога па доглядзе дзіцяці да трох гадоў у памеры да 150 %, існуюць ільготы і для выпускнікоў школ, якія паступаюць у ВНУ, для ўсіх жыхароў гарантаваныя 100-працэнтны бальнічны. Маладым спецыялістам, якія прыязджаюць працаваць у зону ад 5 і вышэй кюры, пры заключэнні кантракта на 5 гадоў выплачваецца 200 базавых велічынь, пры заключэнні другога 5-гадовага кантракта — 300.

Нэллі ЗІГУЛЯ.